

Rozdział I. Spółka cywilna

§ 1. Źródła prawa

Spółka cywilna jest stosunkiem zobowiązaniowym uregulowanym w art. 860–875 KC. Do oceny prawnej tego stosunku mają również zastosowanie przepisy ogólne prawa cywilnego (księga pierwsza KC), a także przepisy tzw. części ogólnej prawa zobowiązań zawarte w księdze trzeciej KC. **1**

Lakoniczność kodeksowej regulacji spółki cywilnej skłania do postawienia pytania o dopuszczalność analogicznego stosowania do niej niektórych przepisów Kodeksu spółek handlowych o spółce jawnej, której regulacja jest o wiele bardziej rozbudowana. Na pytanie to należy, moim zdaniem, odpowiedzieć co do zasady twierdząco, mając na względzie fakt, iż mimo istotnych różnic w konstrukcji prawnej obie te spółki wykazują szereg cech wspólnych. W związku z tym można przyjąć, iż do spółki cywilnej można stosować na zasadzie analogii – przykładowo – art. 38, 40, 42, 56 oraz 66 KSH. Przy analogicznym stosowaniu przepisów o spółce jawnej do spółki cywilnej jednak uwzględnić fakt, iż w odróżnieniu od spółki cywilnej spółka jawna posiada podmiotowość prawną (art. 8 KSH) oraz własny majątek (który nie jest majątkiem wspólnym wspólników). **2**

Przepisy art. 860–875 KC są w zasadzie przepisami względnie obowiązującymi. Wyjątek w tym względzie stanowią: art. 864 § 2 (statuuający solidarną odpowiedzialność wspólników za zobowiązania spółki), art. 869 § 2 (dotyczący prawa wspólnika do wypowiedzenia swojego udziału z ważnych powodów) oraz art. 874 (dotyczący prawa wspólnika do żądania rozwiązania stosunku spółki z ważnych powodów). Zasadniczo dyspozytywny charakter przepisów KC o spółce umożliwia potencjalnym wspólnikom uregulowanie ich wzajemnych praw i obowiązków w sposób najpełniej odpowiadający ich interesom z uwzględnieniem celu spółki, rodzaju (przedmiotu) jej działalności, zamierzonego czasu jej trwania itp. Strony **3**

pragnące skorzystać z dyspozytywnego w zasadzie charakteru przepisów dotyczących spółki muszą jednak mieć na względzie, że ustawodawca zdecydował się na przyjęcie określonego **modelu normatywnego spółki cywilnej**, na który składają się określone cechy konstytutywne tego rodzaju stosunku prawnego. Zawarcie umowy o treści odbiegającej od tego modelu (tzn. „wyłączającej” którąkolwiek z cech konstytutywnych) może – w zależności od konkretnego przypadku – prowadzić albo do uznania umowy za nieważną w całości lub części (z uwagi na sprzeczność z przepisami prawa lub właściwością [naturą] stosunku prawnego – zob. art. 353¹ w zw. z art. 58 KC), albo też do stwierdzenia, że ukształtowany przez strony stosunek prawny nie może być kwalifikowany jako stosunek spółki cywilnej. To ostatnie odnosi się m.in. – moim zdaniem – do tzw. spółki wewnętrznej oraz do tzw. spółki cichej.

§ 2. Charakter prawny spółki cywilnej

I. Model normatywny spółki cywilnej

- 4 W świetle art. 860 § 1 KC spółka cywilna jest stosunkiem prawnym o charakterze obligacyjnym, którego strony (wspólnicy) zobowiązane są do osiągnięcia wspólnego celu gospodarczego przez działanie w sposób oznaczony, w szczególności przez wniesienie wkładów. Źródłem powstania stosunku prawnego spółki cywilnej jest umowa (umowa spółki) zawarta przez co najmniej dwa podmioty, którymi mogą być zarówno osoby fizyczne, jak i osoby prawne, a także jednostki organizacyjne niebędące osobami prawnymi, którym ustawa przyznaje zdolność prawną (tzw. ułomne osoby prawne), w szczególności osobowe spółki handlowe bądź tzw. wspólnoty mieszkańców.

Ogólnikowość treści tzw. definicji ustawowej spółki cywilnej (art. 860 KC) sprawia, że nie jest możliwe dokonanie charakterystyki stosunku spółki cywilnej wyłącznie na podstawie tej definicji. W tym celu niezbędne jest uwzględnienie całokształtu regulacji prawnej zawartej w tytule XXXI księgi trzeciej KC i sformułowanie na jej podstawie katalogu cech składających się na (wybrany przez polskiego ustawodawcę spośród wielu możliwych) **normatywny model spółki cywilnej**. Celem tego zabiegu jest umożliwienie dokonania rozgraniczenia pomiędzy stosunkiem spółki cywilnej a innymi podobnymi stosunkami prawnymi, które zawierają w swej treści zobowiązanie stron do współdziałania dla realizacji różnego rodzaju „wspólnych” celów (gospodarczych, charytatywnych, kulturalnych itp.).

Za **cechy konstytutywne stosunku prawnego spółki cywilnej** należy, 5
moim zdaniem, uznać:

- a) **„wspólny cel gospodarczy”**, do którego wszyscy współnicy zobowiązani są dążyć poprzez **działanie** w sposób oznaczony, w szczególności przez wniesienie wkładów;
- b) **ustrój majątkowy wspólności łącznej**, którego podmiotami są wszyscy współnicy;
- c) **łączne występowanie współników w charakterze strony stosunków prawnych** zawiązywanych z osobami trzecimi – współnicy „łącznie” są wierzycielem względnie dłużnikiem osoby trzeciej;
- d) **odpowiedzialność solidarną wszystkich współników** ich majątkami osobistymi za zobowiązania zaciągnięte w ramach wspólnej działalności;
- e) **prowadzenie spraw spółki przez samych współników** (wszystkich lub niektórych) – za niedopuszczalne należy uznać powierzenie spraw spółki osobom trzecim z wyłączeniem wszystkich współników;
- f) **wzajemną reprezentację współników** w stosunkach zewnętrznych (z osobami trzecimi) – współnik reprezentujący „spółkę” działa zarówno w imieniu własnym, jak i w imieniu wszystkich pozostałych oraz na rachunek „spółki” (czyli wszystkich współników);
- g) przysługiwanie każdemu współnikowi **prawa do udziału we wspólnie wypracowanym zysku** – za niedopuszczalną należy uznać tzw. lwia spółkę, w ramach której tylko niektórzy współnicy mieliby prawo do udziału w zysku. Również za niedopuszczalną należy uznać umowę spółki cywilnej przewidującą, że ewentualnie wypracowany zysk w ogóle nie będzie podlegał podziałowi między współników, ale przeznaczany w całości na inne cele (np. charytatywne).

Ad a) W literaturze pojęcie wspólnego celu gospodarczego jest rozumiane w różny sposób. Większość autorów uważa, że wspólnym celem gospodarczym jest uzyskanie korzyści materialnych dających się wycenić w pieniądzu (choć niekoniecznie w sposób precyzyjny). Korzyści te przybierają najczęściej postać **zysku** ze wspólnie prowadzonej działalności; mogą one jednak także polegać na **zaoszczędzeniu wydatków**, jakie poszczególni współnicy musieliby ponieść, działając nie w ramach spółki, lecz indywidualnie (przykład: kilku adwokatów prowadzących indywidualne kancelarie adwokackie zawiera umowę spółki w celu wspólnego zakupu i utrzymywania lokalu biurowego). Pogląd, wedle którego osiągnięcie zysku mieści się w pojęciu wspólnego celu gospodarczego w rozumieniu art. 860 § 1 KC, należy uznać za niетrafny. Jego akceptacja musiałaby z konieczności prowadzić do wniosku, że cel niemal wszystkich spółek cywil-

nych (za wyjątkiem spółek zawiązanych w celu zaoszczędzenia wydatków – por. wyżej) jest jednakowy. Bardziej właściwe wydaje się stanowisko, w myśl którego wspólnym celem gospodarczym jest **konkretne przedsięwzięcie gospodarcze**, które wspólnicy zamierzają **wspólnie** realizować. Przedsięwzięcie to może mieć charakter jednorazowy (np. wspólna realizacja określonej inwestycji na potrzeby samych wspólników albo na zamówienie osoby trzeciej, wspólny zakup partii towarów w celu ich dalszej odsprzedaży z zyskiem itp.) albo przybrać postać **prowadzenia wspólnego przedsiębiorstwa** rozumianego jako stała, zarobkowa działalność gospodarcza w określonej dziedzinie wykonywana we wspólnym imieniu i na wspólny rachunek wspólników. W zdecydowanej większości przypadków zamierzonym przez wspólników efektem wspólnie prowadzonej działalności jest osiągnięcie (przez „spółkę”) dodatniego wyniku finansowego. Nie jest to jednak cechą konstytutywną omawianego stosunku prawnego – dopuszczalne jest zawarcie umowy spółki, która z założenia nie ma przynosić zysku pod warunkiem, iż jej celem jest osiągnięcie jakichś korzyści „gospodarczych”. Bez znaczenia jest natomiast charakter i sposób „zagospodarowania” tych korzyści przez wspólników (np. umowa spółki zawarta w celu wspólnej realizacji określonego rodzaju prac badawczych, których rezultaty miałyby być następnie wykorzystane przez wszystkich bądź niektórych wspólników). Umowa spółki może oczywiście zawierać postanowienie, w myśl którego osiągnięcie (osiąganie) zysku jest „celem spółki”. Znaczenie tego rodzaju postanowienia umownego należy oceniać *in concreto*. W większości przypadków postanowienie takie należy rozumieć jako klauzulę określającą czas trwania spółki (spółka ulega rozwiązaniu w razie nieosiągnięcia zysku przez określony czas, np. przez 2 lata obrachunkowe). Gdy chodzi o osiągnięcie zysku, to nie stanowi on, co do zasady, celu „wspólnego”, lecz jest jedynie **motywem** wspólnika (wspólników) skłaniającego go (ich) do zawarcia umowy spółki. Każdy bowiem potencjalny wspólnik – z zasady – dlatego zawiera umowę spółki, ponieważ liczy na przypadający na niego udział we wspólnie wypracowanym zysku. Jednak jego tak rozumiany „udział” jest jednak zawsze „pochodny” w stosunku do zysku uzyskanego „wspólnie” w ramach umowy spółki. Za taką oceną przemawia przede wszystkim fakt, iż wypracowany ewentualnie wspólnie zysk nie pozostaje w zasadzie w „spółce”, lecz ulega (o ile wspólnicy inaczej nie postanowią) podziałowi między wspólników, przy czym prawo każdego wspólnika do udziału w zysku nie może być w umowie spółki generalnie wyłączone. W myśl art. 860 § 1 KC dążenie do osiągnięcia wspólnego celu gospodarczego ma się realizować poprzez działanie wspólników w oznaczony sposób, **w szczególności** przez wniesienie

określonych w umowie wkładów. Formuła ustawowa „w szczególności” nie jest jednoznaczna i może być rozumiana dwojako. Po pierwsze, może ona oznaczać, że „wniesienie wkładu do „spółki” jest możliwym, aczkolwiek nie koniecznym elementem współdziałania wspólników. Po drugie, można ją rozumieć w ten sposób, że wniesienie do „spółki” wkładu jest elementem koniecznym stosunku obligacyjnego spółki, z tym że niejako „ponadto” wspólnicy mogą zobowiązać się do działania (współdziałania) także i w inny (określony w umowie) sposób. Należy opowiedzieć się za pierwszym wariantem interpretacyjnym, mając jednak na względzie, iż brak wspólnego majątku może być raczej tylko stanem przejściowym (chyba że spółka już od początku generuje straty). W normalnym toku rzeczy rezultatem wspólnej działalności będą bowiem przychody wchodzące do majątku wspólnego. Jeżeli umowa spółki nie przewiduje obowiązku wniesienia wkładów, to skutkiem tego będzie to, iż bezprzedmiotowe staną się przepisy KC przewidujące zwrot wkładu lub jego wartości wspólnikowi występującemu ze spółki (art. 871 § 1 KC) albo wszystkim wspólnikom po rozwiązaniu spółki (art. 875 § 2 KC). Poza tym, jeśli wspólnicy nie przewidują wniesienia wkładów, to i tak umowa spółki musi określać w sposób konkretny działania wspólników, do których mają oni być zobowiązani, aby możliwe było osiągnięcie „wspólnego celu gospodarczego”. Niewątpliwie za nieważną (art. 353¹ w zw. z art. 58 KC) należałoby uznać umowę spółki, z której wynikałoby, iż choćby tylko jeden ze wspólników nie jest zobowiązany ani do wniesienia wkładu, ani też do innego oznaczonego działania na rzecz spółki. Zazwyczaj jednak umowa spółki przewiduje obowiązek (wszystkich lub niektórych wspólników) wniesienia oznaczonego wkładu do spółki polegającego na wniesieniu do „spółki” własności rzeczy lub innych praw, bądź też na świadczeniu usług (art. 861 § 1 KC). W tym względzie należy pamiętać, że – w odróżnieniu od handlowych spółek kapitałowych – wartość wkładu do spółki cywilnej może być nieznaczną. Ponadto trzeba zaznaczyć, że strony umowy mogą swobodnie określać termin wnoszenia umówionych wkładów oraz że nie muszą być one wnoszone równocześnie przez wszystkich wspólników.

Ad b) Z przepisów art. 863, 871 oraz 875 KC wynika pośrednio, że jed- 7
nym ze skutków prawnych zawarcia umowy spółki jest powstanie ustroju majątkowego tzw. wspólności łącznej (do „niepodzielnej ręki”), odnoszącego się do aktywów majątkowych, które wspólnicy wnieśli do „spółki” tytułem wkładów oraz aktywów majątkowych nabytych przez nich w ramach wspólnie prowadzonej działalności. Wspólność łączną w tym rozumieniu należy uznać, moim zdaniem, za jedną z cech konstytutywnych stosunku spółki cywilnej. Zagadnieniem odrębnym jest, czy z zasady wol-

ności umów da się wywieść możliwość zawarcia umowy o treści odpowiadającej definicji ustawowej umowy spółki (art. 860 § 1 KC), ale zawierającej zarazem klauzulę wyłączającą powstanie ustroju wspólności łącznej między wspólnikami. Tego rodzaju klauzula jest często stosowana w umowach o utworzenie tzw. konsorcjum. Kwestia ta jest dyskusyjna. Wydaje się, że tego rodzaju klauzula jest co do zasady dopuszczalna, ale nie może być kwalifikowana jako umowa spółki w rozumieniu KC. W takim jednak przypadku strony mogą się umówić co do stosowania „w innych sprawach” reguł właściwych dla spółki cywilnej (np. co sposobu prowadzenia wspólnych spraw, reprezentacji, zasad udziału w zyskach itp.).

- 8 *Ad c)* Stroną stosunków prawnych nawiązywanych z osobami trzecimi w ramach wspólnie prowadzonej działalności są **łącznie wszyscy wspólnicy**. Kwestią wysoce dyskusyjną jest, czy wspólnicy mogą w umowie spółki postanowić, że w stosunkach zewnętrznych występować będzie jeden (lub niektórzy) ze wspólników działający wyłącznie we własnym imieniu, ale na rachunek wszystkich wspólników. Wymieniony przypadek, określany mianem tzw. spółki wewnętrznej jest w piśmiennictwie przedmiotem rozbieżnych ocen.
- 9 *Ad d)* Wspólnicy jako „zbiorowy” dłużnik odpowiadają z majątku wspólnego za zobowiązania „spółki”, czyli za zaciągnięte wspólnie zobowiązania. Oprócz tego odpowiadają oni, solidarnie, swoimi majątkami osobistymi za te zobowiązania (art. 864 KC). Odpowiedzialność solidarna wspólników spółki cywilnej ma – inaczej niż to jest w przypadku odpowiedzialności solidarnej wspólników jawnych (zob. art. 31 KSH) – charakter pierwotny, a nie subsydiarny. Odpowiedzialność ta nie może być wyłączona w umowie spółki – stanowi to *sui generis* cenę za brak wymogu posiadania przez spółkę cywilną jakiegokolwiek minimalnego „kapitału zakładowego”.
- 10 *Ad e)* Prowadzenie spraw spółki należy w zasadzie do wszystkich wspólników. Umowa spółki może jednak stanowić, że tylko niektórzy, względnie nawet tylko jeden wspólnik będzie uprawniony i zobowiązany do prowadzenia spraw spółki. Prowadzenie spraw spółki można powierzyć osobom niebędącym wspólnikami. Jednak za sprzeczne z „naturą” stosunku spółki (art. 353¹ KC) należałoby uznać postanowienie umowy spółki wyłączające wszystkich wspólników od prowadzenia spraw spółki.
- 11 *Ad f)* Tak jak w przypadku prowadzenia spraw spółki, tak i w odniesieniu do kwestii reprezentacji spółki należy uznać, że niedopuszczalne jest wyłączenie prawa wszystkich wspólników do reprezentowania spółki. Jest to naturalną i niejako konieczną konsekwencją faktu, że spółka cywilna będąca wyłącznie stosunkiem obligacyjnym nie posiada swoich organów.

Ad g) Prawo każdego wspólnika do udziału we wspólnie wypracowanym zysku jest prawem, którego wspólnik nie może być pozbawiony w drodze umowy stron (niedopuszczalność tzw. lwiej spółki – zob. art. 867 § 1 zd. 4 KC). Również za niedopuszczalne należy uznać postanowienie umowne przewidujące, że wypracowany wspólnie zysk nie będzie w ogóle dzielony między wspólników, lecz w całości przeznaczany na określony inny cel (np. charytatywny). Tego rodzaju postanowienie byłoby, moim zdaniem, niezgodne z wyżej powołanym art. 867 § 1 zd. 4 KC. Niezależnie od powyższego wspólnicy mają prawo swobodnego decydowania o sposobie „zagospodarowania” wspólnie wypracowanego zysku. Mogą oni, w szczególności, podjąć uchwałę przewidującą, że wypracowany w danym roku obrotowym zysk nie będzie rozdzielony pomiędzy wspólników, lecz pozostawiony we wspólnym ich majątku z przeznaczeniem na cele rozwojowe (np. zakup określonej maszyny, budowę bądź remont hali produkcyjnej itp.), względnie, że zostanie przekazany innym podmiotom na cele charytatywne itp. 12

II. Problem podmiotowości prawnej spółki cywilnej

Historycznie rzecz ujmując, spółka cywilna pojawiła się w obrocie prawnym jako stosunek zobowiązaniowy łączący dwie lub więcej osób zamierzających realizować jakiś „wspólny cel gospodarczy”. W taki sposób kwalifikuje spółkę polski Kodeks cywilny, sytuując dotyczącą jej regulację prawną wśród innych tzw. umów nazwanych – pomiędzy regulacjami dotyczącymi umowy składu (art. 853–859⁹) oraz umowy poręczenia (art. 876–887). 13

Zagadnieniem odrębnym jest to, czy spółka cywilna jest wyłącznie stosunkiem zobowiązaniowym, czy też – ponadto – odrębnym od samych wspólników podmiotem prawa (osobą prawną bądź tzw. ułomną osobą prawną). Niektóre ustawodawstwa (np. Francja) przypisują spółce cywilnej osobowość prawną. W wielu innych państwach odrębna podmiotowość prawna spółki cywilnej jest wytworem doktryny i orzecznictwa. Omawiana kwestia była w latach 1988–2000 (tj. w okresie obowiązywania ustawy z 23.12.1988 r. o działalności gospodarczej, Dz.U. Nr 41, poz. 324 ze zm.) przedmiotem ożywionej dyskusji także i w piśmiennictwie polskim, a także przedmiotem rozbieżnych ocen w orzecznictwie sądowym. Kontrowersje w omawianym zakresie były spowodowane niezbyt jednoznacznymi regulacjami zawartymi w przytoczonej ustawie. Na ich gruncie niektórzy autorzy prezentowali pogląd, wedle którego podmiotowość prawna miałaby przysługiwać tym spółkom cywilnym, które prowadzą działalność 14

gospodarczą zorganizowaną w formie przedsiębiorstwa. Z chwilą wejścia w życie (z dniem 1.1.2001 r.) ustawy z 19.11.1999 r. – Prawo działalności gospodarczej (Dz.U. Nr 101, poz. 1178 ze zm.) powyższe kontrowersje stały się bezprzedmiotowe.

- 15 *De lege lata* nie można mieć żadnych wątpliwości co do tego, iż spółka cywilna jest w każdym przypadku wyłącznie stosunkiem zobowiązaniowym. Żaden przepis ustawowy nie przyznaje spółkom cywilnym czy to przymiotu osoby prawnej (art. 33 KC), czy też statusu „jednostki organizacyjnej niebędącej osobą prawną, której ustawa przyznaje zdolność prawną” (art. 33¹ KC).
- 16 Spółka cywilna jako taka nie jest również „przedsiębiorcą” w rozumieniu ustawy z 6.3.2018 r. – Prawo przedsiębiorców (Dz.U. z 2018 r. poz. 646 ze zm.). Zgodnie bowiem z art. 4 tej ustawy „przedsiębiorcą” jest „osoba fizyczna, osoba prawna lub jednostka organizacyjna niebędąca osobą prawną, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną wykonując działalność gospodarczą”. Spółka cywilna nie mieści się w żadnej z powyższych kategorii. Ponadto, ewentualna działalność gospodarcza spółki cywilnej nie jest prowadzona w imieniu „spółki” jako takiej (która nie istnieje jako podmiot prawa), a w imieniu wszystkich współników działających łącznie. Powyższej oceny nie zmienia fakt, iż w przepisach KC, a także – niekiedy – w przepisach innych ustaw (np. podatkowych) często jest mowa o „spółce” jako takiej. Termin ten jest używany jako tzw. skrót ustawowy oznaczający, w zależności od kontekstu, w jakim został użyty, albo sam stosunek prawny spółki (por. art. 874 oraz 875 § 1 KC), albo ogół współników (por. np. art. 864 oraz 865 § 1 KC), albo wreszcie wspólny majątek współników (por. art. 861 KC).
- 17 O ile spółka cywilna nie jest „przedsiębiorcą”, o tyle „przedsiębiorcami” są poszczególni współnicy takiej spółki w zakresie wykonywanej przez nich działalności gospodarczej (art. 4 ust. 2 PrPrzed). Wspólnicy będący osobami fizycznymi podlegają – zgodnie z art. 2 ust. 2 pkt 1 CEiIoDzGiPI (ustawa z 6.3.2018 r. o Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej i Punkcie Informacji dla Przedsiębiorcy – wpisowi do Centralnej Ewidencji i Informacji Gospodarczej (CEIDG). Wśród danych podlegających obowiązkowi wpisu znajduje się numer identyfikacji podatkowej (NIP) oraz numer identyfikacyjny REGON spółki cywilnej, której dana osoba fizyczna jest współnikiem (art. 5 ust. 1 pkt 3 CEiIoDzGiPI). Natomiast ustawa nie wymaga ani dołączenia do wniosku o wpis do CEIDG „listy” pozostałych współników, ani tekstu umowy spółki. Praktycznie oznacza to, że spółka cywilna, której współnikami są wyłącznie osoby fizyczne, może działać w sposób *sui generis*

„niejawny” dla pozostałych uczestników obrotu. Z danych zawartych w CEIDG mogą się oni dowiedzieć jedynie, że konkretna osoba fizyczna jest współnikiem spółki cywilnej oraz o numerach NIP i REGON tej spółki. Wspólnicy niebędący osobami fizycznymi podlegają obowiązkowi wpisu do rejestru przedsiębiorców (art. 36 ustawy z 20.8.1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym, tekst jedn. Dz.U. z 2018 r. poz. 986 ze zm.). W takim przypadku wpis powinien zawierać wzmiankę o wykonywaniu działalności gospodarczej z innymi podmiotami na podstawie umowy spółki cywilnej (art. 38 pkt 1 lit. g KrRejSU). Przedsiębiorca (wspólnik), który zgłasza do rejestru okoliczność zawarcia umowy spółki, składa do akt rejestrowych odpis umowy spółki. W razie zmiany umowy wspólnik jest obowiązany zawiadomić o tym sąd rejestrowy oraz złożyć do akt rejestrowych tekst jednolity tej umowy (art. 45 ust. 7 KrRejSU). Wpisowi do CEIDG, względnie KRS nie podlegają wspólnicy, którzy w ramach stosunku spółki cywilnej realizują jednorazowe przedsięwzięcia gospodarcze (tzw. spółka dorazowa). Realizacja jednorazowego przedsięwzięcia gospodarczego nie mieści się bowiem w pojęciu działalności gospodarczej w rozumieniu art. 3 PrPrzeds, a w konsekwencji – podmioty realizujące wspólnie takie przedsięwzięcie nie nabywają statusu „przedsiębiorcy” w rozumieniu art. 4 PrPrzeds.

III. Spółka cywilna a niektóre instytucje pokrewne

1. Tak zwana spółka wewnętrzna

W praktyce zdarza się, iż jeden ze współników, działając na rachunek „spółki” (tzn. wszystkich współników), występuje na zewnątrz nie jako „wspólnik”, lecz wyłącznie w imieniu własnym. Nabyte w ten sposób wierzytelności oraz zaciągnięte długi są wierzytelnościami (długami) tylko tego współnika, a nie wierzytelnościami (długami). Ponieważ jednak wspólnik działa na rachunek „spółki”, ma obowiązek wniesienia nabytych przez siebie wierzytelności do majątku wspólnego, co wymaga dokonania stosownej, odrębnej czynności prawnej. Z drugiej strony, pozostali wspólnicy są zobowiązani przystąpić do długu zaciągniętego samodzielnie przez współnika działającego we własnym imieniu (co również wymaga dokonania stosownej czynności prawnej). Powyższy sposób działania można by uznać za dopuszczalny ewentualnie tylko wówczas, gdyby miał charakter incydentalny i następował za zgodą wszystkich pozostałych współników. Przedmiotem sporów doktrynalnych jest natomiast kwestia dopuszczalności i skutków prawnych umowy, której treść mieści się w ramach definicji

18

ustawowej spółki cywilnej (art. 860 § 1 KC), ale która zarazem zawiera klauzulę przewidującą, iż w stosunkach zewnętrznych wspólnicy w ogóle nie będą występować łącznie jako strona stosunków prawnych, lecz na rachunek spółki działać będzie w imieniu własnym jeden ze wspólników (lub kilku z nich). Umowę tego rodzaju określa się w doktrynie mianem „umowy spółki cywilnej ze skutkiem wyłącznie wewnętrznym” lub po prostu jako „spółkę wewnętrzną”. Celem zawarcia tego rodzaju umowy jest zazwyczaj zatajenie przed potencjalnymi kontrahentami faktu wspólnego prowadzenia działalności gospodarczej albo (także) „uchylenie” zasady solidarnej odpowiedzialności wspólników (art. 864 KC).

De lege lata – na gruncie przepisów ustawy o swobodzie działalności gospodarczej oraz przepisów ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym (w aktualnym brzmieniu tych ustaw) zawarcie umowy spółki cywilnej ze skutkiem wyłącznie wewnętrznym należy uznać za niedopuszczalne. Byłaby to, moim zdaniem, umowa mająca na celu tzw. obejście prawa (art. 58 KC), w szczególności zaś obejście przepisów nakazujących ujawnianie w CEIDG bądź w KRS nakazujących ujawnianie w tych rejestrach faktu prowadzenia działalności gospodarczej w formie spółki cywilnej, a także bezwzględnie obowiązującego przepisu art. 864 KC statuującego solidarną odpowiedzialność wspólników za zobowiązania spółki.

2. Problem kwalifikacji prawnej tzw. spółki cichej

- 19 W świetle uchylonych przepisów art. 682–695 KH tzw. spółka cicha była stosunkiem zobowiązaniowym dwustronnym, w ramach którego podmiot zwany wspólnikiem cichym uczestniczył wkładem w przedsiębiorstwie kupca, partycypując w jego zyskach i stratach (art. 682 i 684 KH). Wkład wspólnika cichego wchodził do majątku kupca (brak ustroju wspólności łącznej), który był wyłącznie uprawniony i zobowiązany do prowadzenia przedsiębiorstwa, przy czym wspólnik cichy nie odpowiadał wobec osób trzecich za zobowiązania zaciągnięte przez kupca „w ramach” jego przedsiębiorstwa.

De lege lata nie budzi wątpliwości, że dopuszczalne jest zawarcie umowy przewidującej uczestniczenie wkładem w przedsiębiorstwie prowadzonym przez inną osobę w zamian za udział w zyskach przez nią osiągniętych. Sporna jest jednak kwalifikacja prawna takiej umowy. Niektórzy autorzy uważają, że spółka cicha mieści się obecnie w pojęciu spółki cywilnej (a ściślej – że jest rodzajem tzw. spółki wewnętrznej), co w konsekwencji oznaczałoby, że podlega ona przepisom KC o spółce. Inni natomiast są zdania, iż spółka cicha jest obecnie umową nienazwaną.